

# Κοινωνικές υπηρεσίες για ανηλίκους: Ένας αποτελεσματικός τρόπος πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας

## Η εμπειρία του Κεμπέκ

ΑΝΤΩΝΗ Δ. ΜΑΓΓΑΝΑ, Καθηγητή Τομέα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Στο κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζονται οι κοινωνικές υπηρεσίες που προσφέρονται στα παιδιά που βρίσκονται σε δυσκολία και τις οικογένειές τους στην Επαρχία του Κεμπέκ στον Καναδά.

*In this publication the author presents the social services offered by the Province of Quebec to the juveniles in difficulty and their families.*

## Ι. Εισαγωγή

Πρόσφατα έλαβα από το Κεμπέκ του Καναδά ένα νέο κείμενο που αποτέλεσε μια μεγάλη πρόκληση για να το μεταφέρω στους Έλληνες ειδικούς. Αφορούσε την ποιότητα, την προσβασιμότητα, την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα και τη συνέχεια των κοινωνικών υπηρεσιών που προσφέρονται στα «παιδιά σε δυσκολία»<sup>1</sup>. Όπως είχαμε τονίσει και παλαιότερα η Επαρχία αυτή του Καναδά ακολουθεί μια εντελώς διαφορετική πορεία από τον υπόλοιπο Καναδά στηριζόμενη στο προνοιακό σύστημα για το χειρισμό των προβλημάτων που αφορούν τους νέους σε κίνδυνο<sup>2</sup>.

Η επιμονή του Κεμπέκ στο να επενδύει στα μέτρα κοινωνικού χαρακτήρα για τους ανήλικους απέδωσε, πρόσφατα, καρπούς όταν στις στατιστικές της εγκληματικότητας στον Καναδά για το 2006 και ενώ για τις υπόλοιπες Επαρχίες το ποσοστό της βίαιης νεανικής παραβατικότητας αυξήθηκε για τις ανθρωποκτονίες, τις επιθέσεις και τις ληστείες, στην Επαρχία του Κεμπέκ υπήρξε μείωση της τάξης του 4%<sup>3</sup>.

Προσπαθώντας να βρω μια αντιστοιχία προς αυτά που γίνονται στην Ελλάδα ξεκίνησα με τα νομοθετικά κείμενα. Κατ' αρχάς σε πολλούς τομείς η νομοθεσία είναι πολύ παλιά, αν όχι πεπαλαιωμένη. Η οργάνωση και λειτουργία των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων ρυθμίζεται με Διάταγμα του 1943<sup>4</sup>. Η λειτουργία και η οργάνωση της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων ρυθμίζεται με Προεδρικό Διάταγμα του 1979<sup>5</sup> και ο καθορισμός του αντικειμένου εργασίας των Κοινωνικών Λειτουργών με Διάταγμα του 1978<sup>6</sup>. Όσον αφορά την πιο πρόσφατη

νομοθεσία<sup>7</sup> αν και εμφανίζεται άρτια τόσο νομοτεχνικά όσο και κατ' ουσίαν μας είχε οδηγήσει στην ακόλουθη διαπίστωση: «Είναι κρίμα που, για μια ακόμη φορά βρισκόμαστε στη δυσάρεστη θέση να προβλέψουμε ότι μια νομοθεσία που έγινε με τις καλλίτερες προθέσεις (πρόκειται για το Νόμο 3189/2003) κινδυνεύει να μείνει στα χαρτιά, όπως έγινε και με τη σωφρονιστική νομοθεσία. Και τούτο γιατί λείπει ο συνδετικός κρίκος, ο συντονιστικός μηχανισμός για όλ' αυτά τα μέτρα. Διότι ποιος θα είναι υπεύθυνος, υπόλογος για το παιδί; Η αστυνομία; Οι κοινωνικοί λειτουργοί ή οι επιμελητές ανηλίκων;»<sup>8</sup>. Προς την ίδια κατεύθυνση ο Καθ. Νέστο. Κουράκης δήλωσε πρόσφατα: «Το νέο νομοσχέδιο (...) υποστηρίζει αυτή τη νέα φιλοσοφία (της αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας με εναλλακτικά μέτρα). Ωστόσο θα πρέπει να καταβληθεί μεγάλη και συντονισμένη προσπάθεια ώστε οι ουσιαστικές διατάξεις του να μην παραμείνουν κενό γράμμα καθότι είναι ελλιπέστατος ο σχεδιασμός των υποστηρικτικών δομών που θα μπορούσαν να μετουσιώσουν σε έργο με δυναμική και προοπτική τις διατάξεις αυτές»<sup>9</sup>.

πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας: «Άρθρο 7 Παρ. 1: Ο κοινωνικός λειτουργός εις τον τομέα της εγκληματικότητας συμβάλλει τη συνεργασία ετέρων ειδικών εις την πρόληψιν ή αντιμετώπισιν συναισθηματικών ή κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων, ατόμων, άτινα περιέρχονται εις κατάστασιν κοινωνικού κινδύνου, ή υποπίπτουν εις αντικοινωνικήν ή εγκληματικήν συμπεριφοράν και μεριμνά διά την κοινωνικήν επανένταξιν αυτών. Παρ. 2: Το έργο του κοινωνικού λειτουργού εις τον τομέα της εγκληματικότητας συνίσταται αφ' ενός μεν εις την διερεύνησιν των συνθηκών ή καταστάσεων αίτινες αποτελούν τους γενεσιουργούς λόγους του κοινωνικού κινδύνου ή της ανατικοινωνικής ή εγκληματικής συμπεριφοράς (...) αφ' ετέρου δε εις την παροχήν εις αυτά και το περιβάλλον των ειδικών υπηρεσιών ενημερωτικού, συμβουλευτικού και επιβοηθητικού χαρακτήρος, προκειμένου ταύτα, διά της αξιοποίησιν των κοινωνικών σχέσεων μετά του περιβάλλοντός των, να αποκατασταθούν κοινωνικά και επαγγελματικά και να αποβούν δημιουργικά μέλη της κοινωνίας.

1. Orientations relatives aux standards d' accès, de continuité, de qualité, d' efficacité et d' efficience. La Direction des communications du ministère de la Santé et des Services sociaux du Québec, 2007, [www.msss.gouv.qc.ca/section/Documentation/rubrique/Publications](http://www.msss.gouv.qc.ca/section/Documentation/rubrique/Publications).

2. Βλ. Α. Μαγγανά, Η νομοθεσία για τους ανήλικους στο Κεμπέκ... στο Θέματα εγκληματολογικά και ποινικού δικαίου, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1999, σελ. 293. Βλ. ακόμη του ίδιου, Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 113 επ.

3. Crime Statistics in Canada, 2006 (By Warren Silver) Juristat (Canadian Centre for Justice Statistics) Statistics Canada- Catalogue no.85-002-XIE, Vol. 27, no.5.

4. ΚΔ 3/1943. Βλ. Ι. Φαρσεδάκη (επιμ.), Δίκαιο Ανηλίκων, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004.

5. ΠΔ 49/1979.

6. ΠΔ 891/1978. Μάλιστα, βάσει του άρθρου 7 του Δ/τος αυτού οι αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού παρουσιάζουν ενδιαφέρον όσον αφορά την

7. Βλ. για παράδειγμα τον Οργανισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας (ΠΔ 95/2000) και ιδίως το Ν 2646/1998 (Ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας, ο οποίος προβλέπει στο άρθρο 18 τη λήψη μέτρων για την προστασία ευπαθών ομάδων του πληθυσμού και ιδιαίτερα την κοινωνική φροντίδα των παραβατικών ανηλίκων, ορφανών ή ανηλίκων με οικογενειακά προβλήματα) και το Ν 3189/2003 (Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων) νόμοι επηρεασμένοι από τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα των παιδιών (βλ. Δίκαιο ανηλίκων, ό.π. υποσ. 4).

8. ΠοινΔικ 2003, 1176 επ.

9. Ν. Κουράκης/Ε. Σταθουλοπούλου, «Προβλήματα υποτροπής νεαρών κρατούμενων». Στο Στρ. Γεωργούλας (επιμ.) Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα, Τμήματος Τόμος για τον Καθ. Στ. Αλεξιάδη, Αθήνα, ΚΨΜ, 2007, σελ. 45(54).

Στη συνέχεια προτίθεται να παρουσιάσω τα κυριότερα σημεία του νέου πενταετούς Σχεδίου Δράσης της Επαρχίας του Κεμπέκ (2007-2012) για τους «Νέους σε δυσκολία». Πρόκειται για μια προσέγγιση ολοκληρωμένη που ασχολείται με τα κριτήρια πρόσβασης, ποιότητας, αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και συνέχειας των κοινωνικών υπηρεσιών που προσφέρονται στα παιδιά<sup>10</sup>.

## A. Γενικές κατευθύνσεις

Δύο αρχές βρίσκονται στη βάση της οργάνωσης των κοινωνικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών υγείας γενικότερα στην Επαρχία του Κεμπέκ στον Καναδά. Πρόκειται για την ευθύνη του κοινού και την ιεράρχηση των διαφορών υπηρεσιών.

Η ευθύνη του πληθυσμού υποχρεώνει τους υπεύθυνους παροχής υπηρεσιών σε μια συγκεκριμένη κοινότητα να μοιραστούν αυτή την ευθύνη με το κοινό. Αυτό μεταφράζεται ειδικότερα:

- στην προσβασιμότητα σε ένα όσο το δυνατό πληρέστερο σύνολο υπηρεσιών,
- στην καθοδήγηση και συμπαράσταση των ατόμων μέσα στο σύστημα υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών,
- στη σύγκλιση των προσπαθειών για να διατηρηθεί και βελτιωθεί η υγεία και το ευ-ζην του πληθυσμού.

Ιεράρχηση των υπηρεσιών σημαίνει τη διευκόλυνση της διαδρομής των ατόμων στα διάφορα επίπεδα των υπηρεσιών χάρη σε μηχανισμούς σύνδεσης μεταξύ των δικαιούχων αυτών των υπηρεσιών. Επιπλέον επιτρέπει να προσδιορισθεί η ευθύνη και ο καταλογισμός. Κατ' αρχάς τρία επίπεδα υπηρεσιών αναγνωρίζονται από το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών του Κεμπέκ: οι γενικές, οι εξειδικευμένες και οι υπερεξειδικευμένες. Η διαίρεση αυτή αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα των απαραίτητων παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος σωματικής ή ψυχικής υγείας. Η ιεράρχηση των υπηρεσιών στοχεύει να εξασφαλίσει στα άτομα την ενδεδειγμένη υπηρεσία, τη σωστή στιγμή, στην ενδεδειγμένη τοποθεσία και την ενδεδειγμένη γνώση και εμπειρία. Διάφοροι μηχανισμοί προβλέπονται για την προσφυγή στις εξειδικευμένες υπηρεσίες αλλά και για το σχεδιασμό των ειδικών υπηρεσιών που θα παρασχεθούν στο άτομο μετά την επάνοδό του στον κανονικό ρυθμό ζωής.

Ένα ποσοστό 10-15% των νέων σε δυσκολία και των οικογενειών τους θα συναντήσουν δυσκολίες προσαρμογής. Το 2006-2007, τα Κέντρα Νεότητας του Κεμπέκ δέχθηκαν γύρω στις 67.000 επισημάνσεις, μεταξύ των οποίων το 47% με βάση τη νομοθεσία για την προστασία της νεότητας. Παράλληλα με αυτές τις επισημάνσεις περισσότερες από 111.700 αιτήσεις παροχής υπηρεσιών περνούν από τα Κέντρα κοινωνικών υπηρεσιών. Τέλος, το 2006-2007 περίπου 14.500 νέοι που τέλεσαν αδικήματα παρακολουθούνται βάσει της ποινικής νομοθεσίας για νέους. Σ' αυτούς τους νέους και τις οικογένειές τους απευθύνονται οι κατευθύνσεις που περιέχονται σ' αυτό το δοκίμιο.

## B. Το Πρόγραμμα υπηρεσιών για νέους σε «δυσκολία»

Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει τις υπηρεσίες που απευθύνονται σε νέους, από την πολύ μικρή ηλικία μέχρι την ενηλικίωση, οι οποίοι συναντούν προβλήματα στην ανάπτυξη ή τη συμπεριφορά τους ή παρουσιάζουν προβλήματα κοινωνικής προσαρμογής (παραβατικότητα, βία, τάσεις αυτοκτονίας, κ.λπ.). Το Πρόγραμμα απευθύνεται και στους νέους που έχουν ανάγκη βοήθειας για την ασφάλεια και την ανάπτυξη

τους (καταχρήσεις, αμέλεια κ.λπ.) ώστε να μην τεθούν σε κίνδυνο και περιλαμβάνει υπηρεσίες για τις οικογένειες αυτών των νέων.

Το ειδικό Κέντρο δράσης που βρίσκεται στο ΚΚΥΚΥ (Κέντρο Κοινωνικών Υπηρεσιών και Υπηρεσιών Υγείας) περιλαμβάνει τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- Υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής παρακολούθησης.
- Παρεμβάσεις σε περιπτώσεις αμέλειας.
- Παρεμβάσεις σε καταστάσεις κρίσης και εντατική παρακολούθηση.
- Υπηρεσίες επανένταξης και παρακολούθησης της τοποθέτησης του παιδιού.

Τα τελευταία χρόνια οι αιτήσεις για βοήθεια και υποστήριξη δεν σταμάτησαν να αυξάνονται. Για τα ΚΚΥΚΥ πρόκειται για μια αύξηση της τάξης του 15,4% όσον αφορά τη βοήθεια στους νέους και τις οικογένειές τους. Για τα Κέντρα Νεότητας, ο εντοπισμός και στη συνέχεια ο χειρισμός περιπτώσεων προστασίας της νεότητας αυξήθηκε κατά 22% και 23% κατά την ίδια περίοδο. Η αύξηση αυτή δημιουργεί μια πίεση με συνέπεια ορισμένες Υπηρεσίες να μη μπορούν να ανταποκριθούν στα υψηλά κριτήρια που έχουν οριστεί. Διάφορα Πορίσματα Εργασιών έχουν καταδείξει τα προβλήματα: Ανεπάρκεια των βασικών υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες κοντά στους χώρους όπου διαμένουν οι οικογένειες, υπερφόρτωση των εξειδικευμένων υπηρεσιών που δημιουργεί μακρές λίστες αναμονής, απουσία σαφήνειας στους μηχανισμούς πρόσβασης, μια, συχνά ελλιπής, συνέχεια στην υπόθεση, ένας υπερβολικά μεγάλος αριθμός μετακινήσεων των παιδιών που τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες ή Ιδρύματα, μια αύξουσα «δικαστικοποίηση» των περιπτώσεων, έλλειψη υποστήριξης για τα παιδιά που φεύγουν από τα Κέντρα Νεότητας στα 18 τους χρόνια, υπηρεσίες ψυχικής υγείας δύσκολα προσβάσιμες αποτελούν παραδείγματα των ελλείψεων.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις μας δείχνουν τις κατευθύνσεις που πρέπει ν' ακολουθηθούν για την προσφορά καλλίτερων υπηρεσιών στα παιδιά και τους γονείς τους. Οι διαπιστώσεις αυτές μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρέπει να συνεχιστούν οι προσπάθειες για την προσφορά υπηρεσιών διαθέσιμων κοντά στους χώρους που διαμένουν οι οικογένειες ώστε να αποφευχθεί η χειροτέρευση ορισμένων καταστάσεων. Όμως για να έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα αυτές οι προσπάθειες πρέπει να συνοδεύονται από δράσεις που θα επιτρέψουν:

- να εξασφαλισθεί ότι είναι διαθέσιμες οι υπηρεσίες που είναι αναγκαίες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κρίσιμων καταστάσεων και των σοβαρών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι νέοι,
- να εξασφαλισθεί με σαφήνεια, πληρότητα και ταχύτητα η πρόσβαση των νέων και των οικογενειών τους στις γενικές και εξειδικευμένες υπηρεσίες στη στιγμή και στο χώρο που έχουν ανάγκη,
- να βελτιωθεί η συνοχή και η συνέχεια της παρέμβασης μέσω ενός καλλίτερου συντονισμού,
- να εξασφαλισθεί ότι η νομοθεσία για την προστασία της νεότητας χρησιμοποιείται με μεγαλύτερη προσοχή,
- να ανέβει η ποιότητα των υπηρεσιών και των κλινικών παρεμβάσεων μέσω μιας ενδυνάμωσης των ικανοτήτων-αρμοδιοτήτων των παρεμβαίνοντων και των διαχειριστών.

Όσον αφορά τη θέση του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών του Κεμπέκ για το Σχέδιο Στρατηγικής 2005-2010, όσον αφορά τους νέους σε δυσκολία και τις οικογένειές τους, το Υπουργείο δίνει την έμφαση στην παρέμβαση όσο γίνεται νωρίτερα, με ένταση και με συνέχεια και όσο πιο κοντά γίνεται στο περιβάλλον όπου ζουν οι νέοι με τις οικογένειές τους ώστε να προληφθεί η χειροτέρευση και η επανάληψη των προβλημάτων κοινωνικής δυσπροσαρμοστικότητας. Η στρατηγική της υπουργικής παρέμβασης στηρίζεται σε τρεις άξονες:

10. Orientations relatives aux standards d' accès, de continuité, de qualité, d' efficacité et d' efficience. La Direction des communications du ministère de la Santé et des Services sociaux du Québec, 2007, [www.msss.gouv.qc.ca/section/Documentation\\_rubrique/Publications](http://www.msss.gouv.qc.ca/section/Documentation_rubrique/Publications).

• Ο πρώτος άξονας στοχεύει στο να προληφθούν οι δυσκολίες προσαρμογής και ανάπτυξης στους νέους και τις οικογένειές τους μέσω των γενικών υπηρεσιών που προσφέρονται από τα ΚΚΥΚΥ.

• Ο δεύτερος άξονας συγκεντρώνει τα μέτρα που στοχεύουν την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών βελτιώνοντας την προσβασιμότητα στα μέτρα αυτά πράγμα που θα επιτρέψει στη συνέχεια να γενικευθεί η χρήση των μέτρων κάνοντάς τα πιο προστά. Ο απώτερος στόχος αυτής της δράσης είναι ο συντονισμός των υπηρεσιών ώστε να υπάρξει μια πιο αποτελεσματική ανταπόκριση στις ανάγκες και δυσκολίες των νέων και των οικογενειών τους.

• Τέλος ο τρίτος άξονας επικεντρώνεται στα μέτρα που θα εξασφαλίσουν μια εύκολη πρόσβαση στις υπηρεσίες και μια καλλίτερη προσαρμογή των μέτρων προς τις ανάγκες των νέων και των οικογενειών τους.

Οι υπουργικές κατευθυντήριες γραμμές αποτέλεσαν τις βάσεις για να βγουν οι αρχές που πρέπει να οδηγούν τις παρεμβάσεις που θα γίνονται στους νέους και τις οικογένειές τους.

### ι. Η παρέμβαση στην οικογένεια

Η οικογένεια αποτελεί τον κατ' εξοχήν χώρο για να εξασφαλίσει την ανάπτυξη των νέων. Όσον αφορά τους γονείς είναι οι πρώτοι υπεύθυνοι για να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους. Η ανάπτυξη των νέων αποτελεί συλλογική υπευθυνότητα. Μέσα σ' αυτή την προοπτική η κοινότητα πρέπει να υποστηρίξει τους γονείς στην εκπλήρωση των ρόλων τους απέναντι στο παιδί. Αυτή η συμμετοχή της κοινότητας στην υποστήριξη των νέων και των οικογενειών τους αποτελεί προαπαιτούμενο για τη συμμετοχή και των φορέων του δικτύου υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών, της εκπαίδευσης, των παιδικών σταθμών, των κοινοτικών οργανώσεων για τους νέους και την οικογένεια, των Δήμων κ.λπ.

Πρέπει να γίνονται προληπτικές παρεμβάσεις για τους νέους προτού εμφανισθούν τα προβλήματα και αν τελικά οι παρεμβάσεις βοήθειας κρίνονται αναγκαίες πρέπει να είναι διαθέσιμες πολύ νωρίς και πολύ γρήγορα. Οι παρεμβάσεις αυτές έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας όταν έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Όταν γίνονται με επιμέλεια, ένταση και συνέχεια, σε στενή συνεργασία με τους νέους και τους γονείς τους.
- Όταν είναι προσαρμοσμένες στα χαρακτηριστικά και τις συνθήκες ζωής των νέων και των γονιών τους.
- Όταν πραγματοποιούνται στο περιβάλλον όπου ζουν οι νέοι με σεβασμό των προσωπικών, οικογενειακών και πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων.

#### α) Η αίτηση παροχής υπηρεσιών

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα οι γονείς, οι νέοι και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο της κοινότητας απευθύνονται στο ΚΚΥΚΥ της περιοχής τους για να ζητήσουν βοήθεια. Η αίτηση αποσπάζεται από την υπηρεσία υποδοχής, αποτίμησης, κατεύθυνσης και αναφοράς και γίνεται αντικείμενο χειρισμού από τις γενικές υπηρεσίες όταν πρόκειται για πρόβλημα που δεν χρειάζεται προχωρημένη ρύθμιση. Στην περίπτωση, όμως που απαιτείται μια συνέχεια στην παρακολούθηση η αίτηση προωθείται στις εξειδικευμένες υπηρεσίες του Προγράμματος «Νέοι σε δυσκολία». Στην ανάγκη πραγματοποιείται μια προσωπική επαφή με άλλες υπηρεσίες του ΚΚΥΚΥ. Ακόμη οι νέοι και οι οικογένειές τους μπορεί να προωθηθούν σε μια άλλη ενδεδειγμένη υπηρεσία του τοπικού δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών ή σε εξειδικευμένες υπηρεσίες. Το ΚΚΥΚΥ κατευθύνει τους νέους και τις οικογένειές τους και στην ανάγκη τους συνοδεύει μέσω μηχανισμών προσωπικής σύνδεσης. Μερικά προγράμματα προσφέρονται με βάση τη στρατηγική του «reaching out» όπως εκείνα που προσφέρονται στη γέννηση ενός παιδιού και κατά τη μικρή ηλικία σε οικογένειες που διαβιούν σε ευάλωτο περιβάλλον. Ακόμη, σύμφωνα με τη νομοθεσία για την προστασία της νεότητας

τα Κέντρα Νεότητας δέχονται τις κλήσεις που αφορούν παιδιά των οποίων η ασφάλεια ή η ανάπτυξη βρίσκονται σε κίνδυνο.

#### β) Άμεση στήριξη των οικογενειών

Πρόκειται για το σύνολο των μέτρων άμεσης υποστήριξης στις οικογένειες με τη μορφή μιας ανάπαυλας, επείγουσας βοήθειας, οικιακής βοηθού ή άλλης υλικής βοήθειας που θα συντελέσουν στο να κρατηθούν το παιδί στο περιβάλλον του και να αποφευχθεί η μεταφορά του σε ανάδοχη οικογένεια ή ίδρυμα.

Η άμεση υποστήριξη των οικογενειών περιλαμβάνει τις μορφές της έκτακτης οικονομικής βοήθειας για να προσφέρει μια ανάπαυλα για τους γονείς ή τη φύλαξη των παιδιών ώστε να μπορέσει το παιδί να συμμετάσχει σε μια δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου ή να πάει σε μια κατασκήνωση κ.λπ. Η υποστήριξη μπορεί ακόμη να πάρει τη μορφή της παροχής μιας οικιακής βοηθού στο σπίτι ώστε να βοηθήσει ή να υποκαταστήσει πρόσκαιρα τους γονείς στη φροντίδα των παιδιών, να προετοιμάζει το φαγητό κ.λπ. Οι γονείς στους οποίους απευθύνεται αυτή η υπηρεσία έχουν χαμηλά εισοδήματα, είναι κοινωνικά απομονωμένοι ή αδυνατούν πρόσκαιρα, να παίξουν το γονεϊκό τους ρόλο, λόγω ασθένειας ή της έλευσης ενός νεογέννητου ή βρίσκονται σε οποιαδήποτε άλλη κατάσταση που απαιτεί μια χρονικά περιορισμένη υποστήριξη.

Η υπηρεσία συντελεί στη διατήρηση της κινητικότητας των γονέων, τη μείωση των καταχρήσεων και της παραμέλησης και στην αποφυγή της θέσης του παιδιού σε μια κατάσταση όπου η οικογενειακή ισορροπία θα είναι διαταραγμένη. Συντελεί, ακόμη, στη βελτίωση της εμπιστοσύνης και της αυτοεκτίμησης για το παιδί. Τα μέτρα αυτά χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά με τη συνεισφορά του οικογενειακού και του κοινοτικού περιβάλλοντος του παιδιού. Τα μέτρα υποστήριξης αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του πλάνου παρέμβασης στην περίπτωση που ο νέος επωφελείται της παρακολούθησης του ΚΚΥΚΥ και υποστηρίζουν την παρέμβαση από τους ειδικούς. Τα κριτήρια πρόσβασης είναι χαλαρά και η βοήθεια είναι γρήγορα διαθέσιμη. Μια ελάχιστη οικονομική συμμετοχή ζητείται από την οικογένεια με στόχο να την υπευθυνοποιήσει στην εξεύρεση λύσεων.

Οι αντικειμενικοί στόχοι αυτής της παρέμβασης είναι:

- Να επιτραπεί στους γονείς να συνεχίζουν να παίζουν το γονεϊκό τους ρόλο.
- Να προσφέρει στα παιδιά ευκαιρίες κοινωνικών επαφών και να ζητήσουν θετικές εμπειρίες.
- Να ανταποκριθεί στις έκτακτες ανάγκες για οικονομική βοήθεια.

Τα Προγράμματα αυτά απευθύνονται σε οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα, εξουθενωμένες από το βάρος των ευθυνών που συνδέονται με μια νέα εγκυμοσύνη ή με την παρουσία πολλών παιδιών ή που παρουσιάζουν δυσκολίες στην άσκηση του ρόλου τους ως γονείς (ενδείξεις παραμέλησης από την πλευρά των γονέων, προβλήματα οργάνωσης κ.λπ.) καθώς και σε οικογένειες των οποίων οι γονείς που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα ασθένειας ή παραμονής σε νοσοκομείο ή που αντιμετωπίζουν πρόσκαιρα προβλήματα ψυχικής υγείας (π.χ. κατάθλιψη) ή προβλήματα τοξικομανίας.

#### γ) Πρόγραμμα υποστήριξης νεαρών γονιών

Πρόκειται για την εντατική και συνεχή υποστήριξη των γονέων που ζουν σε ευάλωτο περιβάλλον μέσω επισκέψεων στο σπίτι και δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος από τη 12η εβδομάδα της κύησης μέχρι το παιδί να γίνει πέντε χρόνων. Στόχος είναι να ευνοηθεί η μέγιστη δυνατή ανάπτυξη του παιδιού, η υποστήριξη των γονιών στην άσκηση του ρόλου τους και η μείωση των καταστάσεων καταχρήσεων, παραμέλησης και βίας απέναντι στα παιδιά.

#### δ) Παρακολούθηση των οικογενειών

Η ατομική παρακολούθηση συνίσταται σε επισκέψεις κατ' οίκον, προσαρμοσμένες στις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης των νεαρών ευάλωτων γονιών. Πραγματοποιούνται με κάποιον ειδικό παρεμβαίνοντα εμπιστοσύνης που είναι έμπιστος της οικογένειας. Ο παρεμβαίνων αυτός υποστηρίζεται από διεπιστημονική ομάδα. Οι παρεμβάσεις που γίνονται κατά τη διάρκεια των επισκέψεων επιτρέπουν να υπάρξει ανταπόκριση στις ανάγκες των οικογενειών, να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις συνθήκες ζωής αυτών των ανθρώπων, να ευνοηθεί η συνολική ανάπτυξη των παιδιών, να συνδεθούν καλλίτερα οι γονείς με τα παιδιά τους και να ενδυναμωθούν οι δυνατότητες δράσης των γονέων όντας κοντά τους κατά την πραγματοποίηση των σχεδίων για τη ζωή τους. Ο παρεμβαίνων προσφέρει τη βοήθειά του για να ελαττωθούν οι κίνδυνοι παραμέλησης και κακοποίησης.

#### ε) Ψυχοκοινωνική παρακολούθηση

Η υπηρεσία αυτή συνίσταται στη βοήθεια και υποστήριξη ατομική, οικογενειακή και ομαδική, μεσοπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη, που προσφέρεται στα παιδιά ή τους γονείς που παρουσιάζουν ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Προσφέρεται από τα ΚΚΥΚΥ και στόχος είναι να προληφθεί η χειροτέρευση της κατάστασης και ο περιορισμός των δυσκολιών κοινωνικής προσαρμογής ή των συνεπειών που δημιουργούν αυτά τα προβλήματα.

Η ψυχοκοινωνική παρακολούθηση εγγράφεται στα πλαίσια μιας σχεδιασμένης παρέμβασης που στοχεύει να αλλάξει την κατάσταση και χαράζεται σε συνεργασία με το παιδί και τους γονείς. Οι ανάγκες που αναγνωρίζονται απαιτούν ιδιαίτερες υπηρεσίες μεσοπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη. Οι δυσκολίες μπορεί να συνδέονται με προβλήματα στις σχέσεις παιδιών-γονέων, με προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού, με την παρουσία ενδείξεων παραμέλησης από τους γονείς, με σεξουαλική κακοποίηση από κάποιο τρίτο, με μια έκθεση στην ενδοσυζυγική βία και άλλα. Προβλέπονται ακόμη προγράμματα ομαδικής παρέμβασης με στόχο να μη χειροτερεύσει η κατάσταση και να περιορισθούν οι δυσκολίες προσαρμογής.

#### ζ) Πρόγραμμα παρέμβασης σε περίπτωση παραμέλησης

Πρόκειται για το σύνολο των πολύμορφων και διαφοροποιημένων παρεμβάσεων που έχουν συνέχεια και μακρά διάρκεια στους γονείς που παραμελούν ή είναι επιρρεπείς προς την παραμέληση και στα παιδιά τους και έχει ως στόχο τη διατήρηση ή επιστροφή του παιδιού στην οικογένεια. Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει πολυδιάστατες ενέργειες που λαμβάνουν υπ' όψη τις υλικές, συναισθηματικές και κοινωνικές ανάγκες των οικογενειών. Υπεύθυνοι είναι τα ΚΚΥΚΥ σε συνεργασία με τα Κέντρα Νεότητας.

#### η) Πρόγραμμα παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης και εντατικής παρακολούθησης

Αφορά το σύνολο των εντατικών παρεμβάσεων ψυχοκοινωνικού χαρακτήρα και επανένταξης που στοχεύουν στην επίλυση της κρίσης, στην αποφυγή απομάκρυνσης του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον και στη γρήγορη κινητοποίηση της οικογένειας, ώστε να επιτευχθεί μια εξισορρόπηση της κατάστασης.

Οι παρεμβάσεις σε κατάσταση κρίσης και εντατικής παρακολούθησης γίνονται όταν επίκειται η απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον. Το πρόγραμμα προσφέρεται βραχυπρόθεσμο και για μικρή χρονική διάρκεια, μέχρι να κοπιάσει η κρίση ή να απαιτούνται λιγότερο έντονες παρεμβάσεις και οι κανονικές υπηρεσίες να μπορούν πλέον να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους. Τα προβλήματα αφορούν, ειδικότερα, απaráδεκτες συμπεριφορές ή συγκρούσεις μεταξύ γονέων και παιδιών και οι παρεμβάσεις εντάσσονται σ' ένα ειδικό πρόγραμμα που έχει αναγνωρισμένη αποτελεσματικότητα και χαρακτηρίζεται από μια ένταση της παρέμβασης στο περιβάλλον όπου υπάρχει η κρίση (σπίτι, σχολείο κ.λπ.). Στοχεύουν να κατευνάσουν την

κρίση, να αλλάξουν την κατάσταση και ανήκουν σ' ένα συνολικό πλαίσιο παρέμβασης.

## ii. Οι υπευθυνότητες της Διεύθυνσης Προστασίας της Νεότητας

Οι υπευθυνότητες της ΔΠΝ αφορούν τις ακόλουθες δραστηριότητες:

Υποδοχή της κλήσης, το χειρισμό της κλήσης και την απόφαση αν θα πρέπει να δοθεί ή όχι συνέχεια στην κλήση. Η υπηρεσία λειτουργεί 24 ώρες τη μέρα και τις 365 μέρες του χρόνου για να επιτραπεί σε οποιαδήποτε στιγμή η ανακοίνωση-καταγγελία της κατάστασης ενός παιδιού. Το άτομο που προβαίνει στην καταγγελία μπορεί να το κάνει μέσω τηλεφώνου, fax, εγγράφως ή να παρουσιαστεί αυτοπροσώπως στο Κέντρο Νεότητας κατά τις ώρες λειτουργίας του Κέντρου. Η απόφαση στην κλήση του καταγγέλλοντα πραγματοποιείται την ίδια μέρα.

### α) Αποτίμηση της κατάστασης

Πρόκειται για το σύνολο των δραστηριοτήτων αποτίμησης και προώθησης της κλήσης-καταγγελίας που κρατήθηκε από τη Δ/νση Προστασίας της Νεότητας. Η αποτίμηση συνίσταται στο να αποφασισθεί αν η ασφάλεια ή η ανάπτυξη του παιδιού βρίσκονται σε κίνδυνο. Σε θετική περίπτωση, η προώθηση γίνεται ανάμεσα στο εθελούσιο ή δικαστικό καθεστώς ή επιλογή και στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν.

Σε περίπτωση που κρατήθηκε η κλήση-καταγγελία ο παρεμβαίνων προβαίνει στην αποτίμηση της κατάστασης. Έρχεται υποχρεωτικά και από την αρχή σε επαφή με τον καταγγέλλοντα, αποφασίζει αν στοιχειοθετούνται τα γεγονότα που καταγγέλλθηκαν, εκτιμά τη σοβαρότητα της κατάστασης, το ευάλωτο του παιδιού, την ικανότητα των γονέων και των πλησίον για να υποστηρίξουν το παιδί και τους γονείς του.

### β) Απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον

Πρόκειται για το σύνολο των ενεργειών που σχετίζονται με την απομάκρυνση από το οικογενειακό περιβάλλον και την τοποθέτηση του παιδιού σε ένα υποκατάστατο περιβάλλον με σκοπό να διασφαλισθεί η προστασία του παιδιού και να ευνοηθεί η ανάπτυξη ή η επανένταξή του.

## iii. Υπηρεσίες που άπτονται του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης για τους νέους

Πρόκειται για το σύνολο των ενεργειών για την αποτίμηση της κατάστασης και την προώθηση των νεαρών παραβατικών μετά από αναφορά της περίπτωσης από τον Εισαγγελέα στον Διευθυντή Προστασίας της Νεότητας (ΔΠΝ).

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα εξωδικαστικών κυρώσεων, η φύση του αδικήματος για το οποίο κατηγορείται ο νέος αφήνει στον Εισαγγελέα τη διακριτική ευχέρεια να αναφέρει την περίπτωση στο ΔΠΝ για να προβεί στην αποτίμηση και, αν χρειασθεί, στην επιλογή της κατάλληλης κύρωσης για να αντιληφθεί ο νέος τις συνέπειες της πράξης του, ενώ ταυτόχρονα θα λαμβάνονται υπ' όψη οι ανάγκες του. «Η διαφορική αποτίμηση των νεαρών παραβατικών είναι μια κλινική διαδικασία που επιτρέπει να γνωρίσουμε το νέο και να διαγνώσουμε το βαθμό στον οποίο έχει υιοθετήσει και εμπλακεί σε παραβατικές δραστηριότητες καθώς και το βαθμό της κοινωνικής του προσαρμογής. Εκτός από την παραβατική συμπεριφορά ο παρεμβαίνων εξετάζει τη γενικότερη συμπεριφορά του νέου στο περιβάλλον όπου ζει. Η αποτίμηση θα μας επιτρέψει, κατ' αρχάς, να διακρίνουμε αν πρόκειται για κοινή και συνηθισμένη παραβατική συμπεριφορά των νέων ή για μια σοβαρότερη εμπλοκή με την παραβατικότητα».

Η αποτίμηση που ζητά ο Εισαγγελέας πραγματοποιείται από τον παρεμβαίνοντα του Κέντρου Νεότητας, ο οποίος συναντά το νέο και τους γονείς του κατά τη διάρκεια προκαθορισμένης συνέντευξης και στην ανάγκη μπορεί να έλθει σε επαφή και με άλλους ενήλικους που μπο-

ρούν να τον διαφωτίσουν. Παράλληλα το θύμα εκθέτει τις απόψεις του για τις βλάβες που υπέστη και τι αναμένει και οι πληροφορίες αυτές μεταφέρονται στον παρεμβαίνοντα. Μέσα στα πλαίσια της δράσης του ο παρεμβαίνων χρησιμοποιεί συγκεκριμένα κριτήρια που του επιτρέπουν να διερευνήσει την κατάσταση «ακριβοδίκαια και σε ατομική βάση» για να μπορέσει να αποφασίσει τις κατευθύνσεις που θα δοθούν. Η κατάληξη μπορεί να είναι για το νέο η προσφυγή σε μια εξωδικαστική (εναλλακτική) κύρωση, η παραπομπή στον Εισαγγελέα για να γίνει η δίωξη ή η παύση της διαδικασίας.

Στην περίπτωση που ο Διευθυντής Προστασίας της Νεότητας αποφασίζει να επιβάλλει μια εξωδικαστική κύρωση ο νέος κατευθύνεται προς έναν οργανισμό εναλλακτικής δικαιοσύνης της περιοχής του με τον οποίο υπάρχει συμφωνία συνεργασίας για την επιτήρηση των εξωδικαστικών κυρώσεων.

Οι αντικειμενικοί στόχοι συνίστανται στο:

- Να προσδιορισθεί μέχρι ποιο σημείο ο νέος έχει εμπλακεί στην παραβατικότητα.
- Να προσδιορισθούν οι παράγοντες που ευνοούν την εμπλοκή του στην παραβατικότητα και να γίνει μια πρόγνωση των μελλοντικών κινδύνων υποτροπής.
- Να αποτιμηθούν οι δυνατότητες και τα μέσα που διαθέτει ο νέος καθώς και η ικανότητά του να επωφεληθεί των υπηρεσιών που προσφέρονται.
- Να προσδιορισθούν οι πλέον ενδεδειγμένες για την περίπτωση λύσεις στο επίπεδο της βοήθειας, των συμβουλών, της επιτήρησης, του ελέγχου και της πλαισίωσης.
- Να προσδιορισθούν οι στόχοι της παρέμβασης.
- Να προσδιορισθεί η πιο κατάλληλη κύρωση για να διασφαλισθεί η προστασία της κοινωνίας, η υπευθυνοποίηση των νέων καθώς και η διαφύλαξη των ευκαιριών επανένταξης προσφέροντας, ταυτόχρονα, την καλύτερη δυνατή ανταπόκριση στις ανάγκες του νέου.

Η δράση αυτή αφορά νέους που κατηγορούνται ότι τέλεσαν κάποιο αδίκημα μεταξύ 12 και 17 χρόνων και τους οποίους παραπέμπει ο Εισαγγελέας στο ΔΠΝ και ο παρεμβαίνων έρχεται σε μια πρώτη επαφή με το νέο μέσα σε επτά μέρες από την παραλαβή της αίτησης από το Κέντρο Νεότητας.

Οι παρεμβαίνοντες έχουν πρόσβαση σε κριτήρια αποτίμησης σαφή και σε αναγνωρισμένα εργαλεία διάγνωσης και πρόβλεψης του κινδύνου υποτροπής (Jesness, δελτίο εγκληματομετρικό, κοινωνική προσαρμοστικότητα, λίστα των κινδύνων και των αναγκών κ.λπ.) καθώς και σε κλινικούς οδηγούς.

Οι αποτιμήσεις στηρίζονται στις συναντήσεις με το νέο, τους γονείς του και τα σημαντικά πρόσωπα του περιβάλλοντός του καθώς και, με βάση τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν, στις βλάβες που υπέστη το θύμα και στο τι περιμένει.

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων χρόνων από την πρόσληψή τους οι παρεμβαίνοντες συμμετέχουν στο Πρόγραμμα υποδοχής και ένταξης και στη συνέχεια συμμετέχουν στο Πρόγραμμα συνεχούς επιμόρφωσης του Υπουργείου. Τέλος πλαισιώνονται από επαγγελματίες επιβλέποντες.

Η πρόταση του ΔΠΝ για τη μεταχείριση του νέου αποστέλλεται στον Εισαγγελέα σε 30 μέρες από τότε που παραλήφθηκε η αίτηση από το Κέντρο Νεότητας.

**α)** Εκθέσεις και Πραγματογνωμοσύνες με βάση το Νόμο για το Σύστημα ποινικής δικαιοσύνης για τους νέους

Πρόκειται για το σύνολο των δράσεων που συνδέονται με τη σύνταξη και την κατάθεση εκθέσεων που ζητούνται από το δικαστήριο, ήτοι εκ-

θέσεις πριν την έκδοση της απόφασης, ιατρικές, ψυχολογικές ή ψυχιατρικές εκθέσεις κ.λπ.

Οι ενέργειες που συνδέονται με τις εκθέσεις και πραγματογνωμοσύνες γίνονται όταν υπάρχει δίωξη ενώπιον του δικαστηρίου ανήλικων. Το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει από το ΔΠΝ μια έκθεση πριν την έκδοση της απόφασης για να διαφωτίσει το δικαστή για την ποινή που πρέπει να επιβληθεί στο νέο και για το αν θα πρέπει να μεταφερθεί στο σύστημα δικαιοσύνης για ενήλικους. Το δικαστήριο μπορεί ακόμη να ζητήσει συμπληρωματικές εκθέσεις όταν πιστεύει ότι ο νέος πάσχει από μια ασθένεια ή διαταραχή σωματική, διανοητική ή ψυχολογική.

Η έκθεση πριν την έκδοση της απόφασης παρουσιάζει ένα συνολικό πορτραίτο του νέου και μια συνολική εικόνα του οικογενειακού του περιβάλλοντος, των μέσων και των ικανοτήτων που υπάρχουν καθώς και των απόψεων του θύματος. Τέλος προσδιορίζεται ο βαθμός και οι παράγοντες που ευνοούν την υποτροπή

**β)** Η Συμφωνία γύρω από την εξωδικαστική κύρωση, διαχείριση της μη συμμόρφωσης, και ποινές με βάση την ποινική νομοθεσία για τους νέους.

Πρόκειται για το σύνολο των δραστηριοτήτων που αφορούν την εκτέλεση των ποινών για νέους που τέλεσαν κάποιο αδίκημα και τελούν υπό επιτήρηση, την επανεκτίμηση της συμφωνίας για τις εξωδικαστικές κυρώσεις, τη διαχείριση της μη συμμόρφωσης και την εξέταση που προβλέπεται από το νόμο ή σε προαιρετική βάση των αποφάσεων που λαμβάνονται από το ΔΠΝ ή το δικαστήριο.

Οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους νέους παραβατικούς μπορεί να είναι δικαστικές ή εξωδικαστικές.

1) Οι εξωδικαστικές κυρώσεις είναι μέτρα που προσφέρονται ως εναλλακτική λύση στη δικαστική διαδικασία και στοχεύουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες του νέου, να υποστηρίξουν την επανένταξή του εξασφαλίζοντας, ταυτόχρονα, την ασφάλεια του κοινού. Οι κυρώσεις αυτές απευθύνονται κατά κανόνα στους νέους που δεν έχουν εμπλακεί στη σοβαρή παραβατικότητα, που τέλεσαν τα πρώτα τους αδικήματα και παρουσιάζουν χαμηλό κίνδυνο για την κοινότητα.

Τυπικά παραδείγματα αυτών των κυρώσεων που εγγράφονται στο πλάνο παρέμβασης με τον ανήλικο και τους γονείς του είναι τα μέτρα αποζημίωσης προς το θύμα, τα μέτρα αποκατάστασης προς την κοινότητα και τα μέτρα ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων. Η εφαρμογή τους ανατίθεται στους οργανισμούς εναλλακτικής δικαιοσύνης. Στην περίπτωση της εξωδικαστικής κύρωσης ο παρεμβαίνων κάνει μια γραπτή συμφωνία με το νέο για τη φύση της κύρωσης και το πώς θα εφαρμοσθεί στην πράξη. Ο παρεμβαίνων πληροφορεί τους γονείς και τον οργανισμό εναλλακτικής δικαιοσύνης για την απόφαση που λήφθηκε με το νέο. Ο οργανισμός εναλλακτικής δικαιοσύνης με τη σειρά του πληροφορεί το θύμα που εκδήλωσε την επιθυμία να κρατηθεί ενήμερο για τη φύση της κύρωσης και την απόφαση. Μετά από αίτηση του θύματος, ο παρεμβαίνων ανακοινώνει το όνομα του νέου στον οποίο επιβάλλεται η κύρωση καθώς και την κύρωση. Η εν συνεχεία αποτίμηση της αρχικής συμφωνίας μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές διότι μπορεί νέες συνθήκες να εμποδίζουν το νέο να εκπληρώσει αυτά που συμφωνήθηκαν. Ο παρεμβαίνων δίνει αναφορά στον Εισαγγελέα για το βαθμό συμμόρφωσης του νέου προς τις υποχρεώσεις που συμφωνήσε. Ανάλογα με το βαθμό συμμόρφωσης ο Εισαγγελέας θα αποφασίσει αν θα κλείσει το φάκελο ή αν θα προβεί σε δίωξη ενώπιον του δικαστηρίου, το οποίο θα λάβει υπόψη τις προσπάθειες που κατέβαλε ο νέος.

2) Οι δικαστικές κυρώσεις περιλαμβάνουν τις ποινές που το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει με απόφαση στην περίπτωση που ο νέος παραδέχθηκε την ενοχή του ή κρίθηκε ένοχος. Οι ακόλουθες κυρώσεις περιλαμβάνουν ορισμένες υποχρεώσεις από την πλευρά του ΔΠΝ ως προς την παρακολούθηση της εφαρμογής τους: η απόλυση με όρους, η κοι-

νωφελής εργασία, η αποζημίωση του θύματος μέσω εργασιών, η δοκιμασία-επιτήρηση, τα προγράμματα εντατικής βοήθειας και υποστήριξης, και η παρακολούθηση προγραμμάτων εγκεκριμένων από το ΔΠΝ. Ο παρεμβαίνων θέτει σε εφαρμογή τους όρους εκτέλεσης της ποινής και της πλαισίωσης του νέου που στοχεύουν την αλλαγή της συμπεριφοράς και την επανένταξη του νέου. Ένα πλάνο παρέμβασης σχεδιάζεται με το νέο και τους γονείς του. Το πλάνο αυτό στηρίζεται στην παραβατικότητα του ανηλίκου, στο βαθμό του κινδύνου υποτροπής που παρουσιάζει και στις ανάγκες του νέου. Η παρέμβαση περιλαμβάνει ενέργειες επιτήρησης και ελέγχου μέσω άμεσης ή έμμεσης επαλήθευσης της εκπλήρωσης των όρων που επιβλήθηκαν καθώς και δραστηριότητες ψυχοκοινωνικής φύσης καθώς και επανένταξης. Μέσα στα πλαίσια της φύλαξης ο ΔΠΝ πρέπει να προβεί στην αποτίμηση της κατάστασης του ανηλίκου και να προσδιορίσει τους όρους επιτήρησης που είναι οι πλέον κατάλληλοι για την επανένταξη του νέου και την προστασία της κοινωνίας. Επιπρόσθετα, ο παρεμβαίνων κρατά επαφή με τους εμπλεκόμενους στη συμφωνία και προβαίνει σε ανθεωρήσεις του πλάνου παρέμβασης. Υπάρχει ακόμη και πλάνο εξαιρετικευμένης παρέμβασης όταν οι περιστάσεις το απαιτούν στις περιπτώσεις που η συμμετοχή διαφόρων ιδρυμάτων και οργανισμών κρίνεται απαραίτητη.

Εξ' άλλου οι δικαστικές αποφάσεις περιλαμβάνουν όρους και απαιτούν από τον παρεμβαίνοντα να ελέγξει αν εφαρμόζονται από το νέο. Όταν διαπιστωθεί η μη συμμόρφωση αποτιμάται μαζί με το νέο και το περιβάλλον του για να κριθεί η φύση της παράβασης σε σχέση με το προφίλ εγκληματικότητας που παρουσιάζει ο νέος ώστε να αποτιμηθεί ο κίνδυνος που παρουσιάζει για την προστασία του κοινού. Ανάλογα με τις συνθήκες της μη συμμόρφωσης η απάντηση μπορεί να συνίσταται στην επαναφορά στην τάξη μέσω της επιβολής νέων όρων, μια εξέταση από το δικαστήριο για μεταβολή της ποινής ή ακόμη επίσημη καταγγελία για να επιβληθούν κυρώσεις για τη μη συμμόρφωση. Με στόχο την προστασία της ασφάλειας του κοινού, μπορούν να ληφθούν από το ΔΠΝ άμεσα μέτρα αναμένοντας τη δικαστική απόφαση για τη μη συμμόρφωση που μπορεί να συνίσταται στην ανάκληση της υπ' όρον απόλυσης και στην επιστροφή σε καθεστώς εγκλεισμού για 24 ώρες μετά από ένταλμα που εκδίδει ο ΔΠΝ.

Τέλος υπάρχει και ο έλεγχος των ποινών που επιβλήθηκαν στο νέο. Οι έλεγχοι συνίστανται σε μια διαδικασία αποτίμησης από το δικαστήριο των προηγούμενων αποφάσεων όσον αφορά την ποινή ή τους όρους που επιβλήθηκαν. Μερικοί έλεγχοι προβλέπονται από το νόμο ενώ άλλοι είναι προαιρετικοί μετά από αίτηση των εμπλεκόμενων μερών. Έλεγχοι προβλέπονται για τους όρους της δοκιμασίας-επιτήρησης που επιβλήθηκαν όταν επισυμβούν περιστάσεις που επηρεάζουν την ικανότητα του νέου να συμμορφωθεί προς αυτούς. Πολυάριθμοι έλεγχοι προβλέπονται για την επανεξέταση των δικαστικών κυρώσεων. Στις περισσότερες περιπτώσεις ο παρεμβαίνων συντάσσει μια έκθεση αποτίμησης που πληροφορεί το δικαστήριο για τη συμπεριφορά των νέων στους οποίους επιβλήθηκαν κυρώσεις και προτείνει τη διατήρηση ή την αλλαγή.

Οι αντικειμενικοί στόχοι των ελέγχων αυτών είναι οι:

- Προστασία του κοινού μέσω του ελέγχου της συμπεριφοράς των νέων ώστε να προληφθεί η υποτροπή.
- Επιμόρφωση των νέων σχετικά με τις κοινωνικές αξίες και συνειδητοποίηση για τις συνέπειες της παραβατικής συμπεριφοράς τους.
- Υπευθυνοποίηση των νέων σε σχέση με την παραβατική συμπεριφορά τους μέσω της αποκατάστασης της βλάβης που προκλήθηκε στο θύμα και το κοινωνικό σύνολο.
- Να επιτραπεί στους νέους να αναπτύξουν τις κοινωνικές δεξιότητές τους και να έχουν την απαραίτητη κατάρτιση για την επανένταξή τους.
- Υποστήριξη των γονέων στην πλαισίωση των νεαρών παιδιών.

• Άμεση παρέμβαση σε περίπτωση μη συμμόρφωσης για να διασφαλισθούν η ασφάλεια του κοινού και η αξιοπιστία των μέτρων που επιβλήθηκαν στους ανηλίκους.

#### γ) Υπηρεσίες επανένταξης

Πρόκειται για παρεμβάσεις επικεντρωμένες στους νέους που στοχεύουν να αλλάξουν ορισμένες συμπεριφορές τους και να αποκαταστήσουν την ικανότητά τους να διαβιώνουν στο περιβάλλον τους, ώστε να συνεχισθεί η ανάπτυξή τους. Η βοήθεια απευθύνεται και στους νέους γονείς με δυσκολίες προσαρμογής για να τους στηρίξει στην εκμάθηση του γονεϊκού τους ρόλου.

Η επανένταξη είναι μία διαδικασία βοήθειας που θα επιτρέψει στο νέο του οποίου η ανάπτυξη απειλείται από τις δυσκολίες επαφής με το περιβάλλον του να επανέλθει σ' αυτό ώστε να βρει τις δυνάμεις που χρειάζεται για να συνεχισθεί η ανάπτυξή του, να χρησιμοποιήσει πλήρως τις ικανότητές του και να πραγματοποιήσει τα σχέδιά του για τη ζωή μέσα σε ένα πλαίσιο αυτονομίας. Το πρόγραμμα απευθύνεται και στους γονείς που παρουσιάζουν δυσκολίες για να τους στηρίξει στην άσκηση του ρόλου τους και προσφέρεται μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σε άλλους χώρους όπου συχνάζει ο νέος ή σε υποκατάστατο χώρο φιλοξενίας.

### III. Παρατηρήσεις

Το Πρόγραμμα παροχής υπηρεσιών στους νέους σε δυσκολία της Επαρχίας του Κεμπέκ στον Καναδά που παρουσιάσαμε χαρακτηρίζεται, χωρίς αμφιβολία από πληρότητα, συνέπεια και συνέχεια. Το παιδί (και κατά προέκταση οι γονείς του) απολαμβάνει της φροντίδας των κοινωνικών υπηρεσιών πριν ακόμη γεννηθεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, μέχρι να επανενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο στην περίπτωση που κατέληξε να τελέσει κάποιο αδίκημα. Πρέπει να είναι πραγματικά υπερήφανοι οι κάτοικοι του Κεμπέκ που ζουν σε μια κοινωνία που επιμένει εδώ και μισόν αιώνα περίπου να αντιμετωπίζει τα νέα παιδιά με ιδιαίτερη ευαισθησία αποφεύγοντας την υιοθέτηση σκληρών κατασταλτικών μέτρων, όπως έγινε στη γειτονική χώρα τις ΗΠΑ και σε μικρότερο βαθμό στον αγγλόφωνο Καναδά. Και ως μη νομισθεί ότι η προσοπάθεια αυτή έγινε χωρίς να υπάρξουν αντιδράσεις. Δεν πρέπει να ξεχνάμε την περίπτωση της δικαστού (Ανηλίκων) *Andree Ruffo*, η οποία δικάστηκε γιατί παρέβη τον Κώδικα Δεοντολογίας των δικαστών αρνούμενη, μεταξύ άλλων, να σταματήσει τις δημόσιες παρεμβάσεις της για να μη μειωθούν οι πόροι που δίνονταν για τα παιδιά<sup>11</sup>.

Θα αισθανόμουν, πραγματικά, απογοήτευση αν μου δινόταν το επιχείρημα: «αυτά τα πράγματα είναι εξωπραγματικά για την Ελλάδα». Η Χώρα μας ως Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλει να ευθυγραμμισθεί προς τις πολιτικές των άλλων ανεπτυγμένων χωρών απέναντι στα παιδιά που βιώνουν δύσκολες καταστάσεις. Το αν η Ελλάδα αποφασίσει να επενδύσει με περισσότερο θάρρος και κοινωνική ευαισθησία για την ευάλωτη αυτή πληθυσμιακή κατηγορία θα εξαρτηθεί από δύο πράγματα τα οποία, όμως, είναι αλληλένδετα. Από την πολιτική Βούληση των Κυβερνήσεων και από την πίεση που θα ασκήσει η κοινή γνώμη, ο απλός πολίτης. Είναι βέβαιο ότι η διάθεση κονδυλίων γι' αυτό το σκοπό αποτελεί άμεση προτεραιότητα και για μια ακόμη φορά θεωρούμε ότι είναι αναγκαία η δημιουργία των απαραίτητων κοινωνικών υπηρεσιών και η στελέχυσή τους με το κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό το οποίο, Δόξα τω Θεώ, η Χώρα μας διαθέτει σε αφθονία αλλά το οποίο, για βιοποριστικούς λόγους, υποχρεώνεται να απασχολείται σε εντελώς άσχετες με την ειδικότητα του εργασίες.

11. The Honorable Andree Ruffo v. The Conseil de la Magistrature etc. C. S. Canada, 14.12.1995. Βλ. Α. Μαγγανά, Πόσο ανεξάρτητος είναι ένας δικαστής;, ΠοινΔικ 1998, 365.